

13. Гнатенко Є.П. Алгоритм аналізу основних виробничих засобів на підприємстві. *Економічний аналіз: збірник наукових праць*. Т. 26, № 1. 2016. С. 99-105.

14. Данилюк М.І. та Мирончук О.Р.,. Теоретичні аспекти політики управління основним капіталом на підприємстві в сучасних умовах. *Молодий вчений*. № 11 (63). 2018. С. 1107-1110.

Чорна Л.О., доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління та адміністрування
Житомирський інститут Міжрегіональної
Академії управління персоналом

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7142-4597>

Штифлюк В.В., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та
страхування»,

Вінницький соціально-економічний
інститут університету «Україна»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

LEGAL REGULATION OF ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STATE OF THE ENTERPRISE

Анотація. В статті проведено аналіз ключових нормативно-правових актів, що регулюють питання оцінки фінансового стану підприємства. Аналіз здійснено методом дедукції, шляхом визначення загальних регуляторних актів що визначаються поняттєвий апарат результативності підприємницької діяльності та конкретних підходів до проведення оцінки фінансового стану підприємства.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова ефективність, нормативно-правове регулювання.

Abstract. The article analyzes the key normative legal acts regulating the assessment of the company's financial condition. The analysis was carried out by the method of deduction, by determining the general regulatory acts that determine the conceptual apparatus of the effectiveness of entrepreneurial activity and specific approaches to the evaluation of the financial state of the enterprise.

Keywords: financial condition, financial efficiency, legal regulation.

Постановка проблеми. Необхідність адаптації фінансово-економічної системи України до ключових викликів, зростання рівня загроз після початку україно-російської війни, зумовлює необхідність з одного боку зміни існуючої нормативно-правової бази з питань оцінки фінансового стану підприємства, а з іншого –

спричинює зростаючу необхідність у якісній фінансовій оцінці, що має попередити підприємство на ранніх етапах про можливі загрози та дати час на вжиття адекватних контрзаходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки фінансового стану підприємства присвячено роботи таких дослідників, як: Крючко Л.С., Денисенко Н.П., Марусяк Н.Л., Панасюк Б.М., Чемчикаленко Р.А., та інших. Проте, корінна зміна умов господарювання, вимагає постійного моніторингу існуючої законодавчої бази, а також її адаптації до нових викликів.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз існуючої нормативно-правової бази оцінки фінансового стану підприємства із її оцінкою відповідності вимогам часу.

Виклад основного матеріалу. Діяльність будь-якого підприємства регулюється відповідними нормативно-законодавчими актами, і аспекти оцінки фінансового стану не є виключенням.

Аналізуючи нормативну базу аналізу та оцінки фінансової результативності діяльності, перш за все звернемось до Господарського кодексу України.

Так, згідно Господарського кодексу України підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Відповідно законодавець розуміє підприємство як ключовий суб'єкт підприємницької діяльності, та визначає підприємство як самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому законами.

Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки. Тобто оцінюючи фінансовий стан підприємства, ми маємо розуміти що аналізуються в виключно юридичні особи.

Відзначимо, що підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності. Крім того, прибуток (дохід) суб'єкта господарювання (підприємства) є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань.

Як висновок з двох попередніх абзаців ми можемо стверджувати, що прибуток, як базовий фінансовий результат господарської діяльності підприємства визначається виключно для підприємств, що займаються підприємницькою діяльністю. Для некомерційних підприємств дане твердження є хибним [1].

Аналізуючи нормативну базу регулювання підприємницької діяльності загалом та оцінки фінансового стану зокрема, відзначимо, що діяльність підприємства регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в

Україні» та вимогами Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Стаття 11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає, що підприємства зобов'язані складати фінансову звітність на підставі даних бухгалтерського обліку, при цьому порядок та строки подання фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, звіту про управління та звіту про платежі на користь держави до органів державної влади визначаються Кабінетом Міністрів України [2].

У відповідному Порядку подання фінансової звітності більше детально визначається загальний алгоритм та зміст звітування. Так, дія порядку поширюється на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми господарювання і форми власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством. Фінансова звітність та консолідована фінансова звітність складаються за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку [3].

Отже, всі ключові практичні вимоги щодо унормування фінансової звітності підприємства, а також створення аналітичної бази для здійснення оцінки фінансового стану підприємства, містяться у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Норми цього Національного положення (стандарту) застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб (далі - підприємства) усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством.

Вищезазначений стандарт формулює ключові вимоги до фінансової звітності, а отже і визначає основу для проведення оцінки фінансового стану. Зокрема, фінансова звітність має відповідати таким принципам, як:

- принцип автономності підприємства, за яким кожне підприємство розглядається як юридична особа, що відокремлена від власників; тому особисте майно і зобов'язання власників не повинні відображатись у фінансовій звітності підприємства;

- принцип безперервності діяльності, що передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі;

- принцип періодичності, що припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди з метою складання фінансової звітності;

- принцип історичної (фактичної) собівартості, що визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;

- принцип нарахування, згідно з яким доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення незалежно від часу надходження або сплати грошових коштів (грошей);

- принцип повного висвітлення, згідно з яким фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

- принцип послідовності, який передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності;

- принцип обачності, згідно з яким методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

- принцип превалювання сутності над формою, за яким операції повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- принцип єдиного грошового вимірника, який передбачає вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці [4].

Маємо погодитись із тезою, що всі наведені принципи є такими, що їм має відповідати сама сутність аналізу та оцінки фінансового стану.

Крім того, в означеному стандарті наведено ключовий понятійний апарат, яким визначається сутність базових аналітичних показників, а отже і унеможливорюється маніпуляція із здійснення оцінки фінансового стану.

Зокрема, у стандарті унормовується зміст таких базових показників оцінки фінансового стану, як:

- витрати – зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками);

- доходи – збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників);

- прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати;

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – дохід, що визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі платежів від оренди об'єктів інвестиційної нерухомості) наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів [4].

Законодавець відповідним чином унормував не тільки змістовну наповненість фінансової звітності, але й визначив відповідний порядок ведення такої звітності, що наведено у Методичних рекомендаціях щодо заповнення форм фінансової звітності [5].

Крім того, законодавцем визначені Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Рекомендації розроблено з метою визначення однозначних підходів під час аналізу фінансово-

господарського стану підприємств на предмет виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Отже ми можемо стверджувати, що використовуючи дані рекомендації, що містять єдиний законодавчо унормований алгоритм проведення оцінки фінансового стану ми отримуємо співставні та релевантні результати.

Під час проведення аналізу визначаються, в тому числі стан фінансово-господарської діяльності підприємства, структура його балансу (задовільна чи незадовільна); тенденції щодо динаміки основних показників ефективності діяльності підприємства.

Оцінка змін фінансового стану підприємства здійснюється за попередні три календарні роки для формування загального уявлення та загальних тенденцій його розвитку. За результатами аналізу показників складається висновок про спрямованість змін та їх вплив на стан платоспроможності підприємства.

Оскільки прибуток є ключовим узагальнюючим показником ефективності, відзначимо, що згідно рекомендацій, прибутковість підприємства оцінюється наявністю і розмірами прибутку від основної реалізації та чистого прибутку, а також показниками рентабельності. Одним із етапів аналізу прибутковості підприємства та його діяльності є аналіз рентабельності продукції, основної діяльності, сукупного та власного капіталу.

З метою визначення тих видів продукції, випуск яких є рентабельним та на які в майбутньому слід орієнтувати виробництво, а також видів продукції, випуск яких вважається економічно недоцільним, тобто їх виробництво слід припинити, потрібно провести аналіз рентабельності окремих видів продукції [6].

Висновки. Законодавча база відіграє досить важливу роль в діяльності підприємства, а діяльність підприємства в свою чергу не може існувати без втручання держави. Відмітимо, що в цілому існуюча нормативно-правова база відповідає викликам часу та є валідною та актуальною.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
3. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF#n12>
4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>

6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>
7. Денисенко М.П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. № 12. С. 61-65. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.12.61>
8. Омельченко О.В., Швед В.В., Штифлюк В.В. Про деякі питання оцінки фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 68. С. 145-150.
9. Фінансовий аналіз. Чернівці. Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2020. 172 с.
10. Швед В.В., Дробязко О.О. Фінансове планування на підприємствах. *Подільський науковий вісник*. Вінниця. 2017. №1. С. 112-114.
11. Швед В., Свиридчук Я. Теоретико-методичні засади визначення фінансової ефективності на підприємстві. *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет конференції: Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку*. 2011. С. 83-85